

Nad dvěma knihami z rodu Young Adult Literature

Vymežit, co to vlastně young adult literatura (YA) je, zda se jedná o konkrétní žánr nebo jen zhruba kategorizovaný typ knih a co všechno pod tento pojem můžeme zařadit, je jedním z nejproblematictějších bodů jejího posuzování, protože co autor, to jiná definice.

Pojem young adult literature byl ustanoven společností The Young Adult Library Services Association (YALSA) v šedesátých letech dvacátého století. Literární kritička Karen Coatsová ve své studii v knize *Handbook of Research on Children's & Young Adult Literature*¹ neposkytuje jasnou definici a upozorňuje na to, že více než samotní autoři knih rozhodují o tom, k jakému publiku se kniha dostane, nakladatelé a posléze knihkupci a knihovníci. Často dochází k významným posunům a knihy, které byly původně cíleny na dospělou publiku, získávají oblibu spíše u mladších čtenářů a naopak. Nakonec shrnuje problematiku tak, že je romány nutno „třídít“ spíše podle jejich ideové povahy – pokud je v textu jasně narýsována čára mezi dobrem a zlem a jedná se o uzavřený koncept, kde dobro nad zlem nakonec zvítězí, jedná se o knihu vhodnou pro mladší děti. Pokud jsou morální hranice v příběhu nejasné, spadá takový román do kategorie YA. V českém kontextu navíc odborné podklady na toto téma zcela chybí, a proto také musíme bojovat s rozrůzněností terminologie – je literatura pro děti a mládež (LPDM) či literatura pro dospívající totéž co young adult literatura?

Andrea Králíková ve svém článku pro young adult speciál časopisu A2² uvádí, že knihovnicki YA často řadí právě jako podkategorii pod širší pojem LPDM. Dále však dodává, že to tak vždy být nemusí, protože jde o kategorii velmi širokou, do které spadají jak knihy intencionálně pro mládež psané, které se vyznačují „hladkou čtivostí, výraznou příběhovostí, genderovým zakončením nebo tím, že nabízejí čtenáři či čtenářce snadnou identifikaci s hrdinou, respektive s hrdinkou“³, tak i knihy, které s tímto záměrem psány nebyly a zkrátka upoutaly pozornost dospívajícího publika.⁴

YA, jak ji definují zahraniční zdroje, cílí na čtenáře ve věku od dvanácti do osmnácti let,⁵ podle jiných zdrojů se však mezi „mladé dospělé“ řadí zástupci věkové skupiny od dvanácti do pětadvaceti let.⁶ Dalo by se tedy říci, že je jakousi nadstavbou „naší“ literatury pro dospívající, která vyplňuje mezeru mezi LPDM a literaturou pro dospělé – spolu s ještě mladším žánrem new adult, který pak cílí právě na čerstvé dvacátníky.

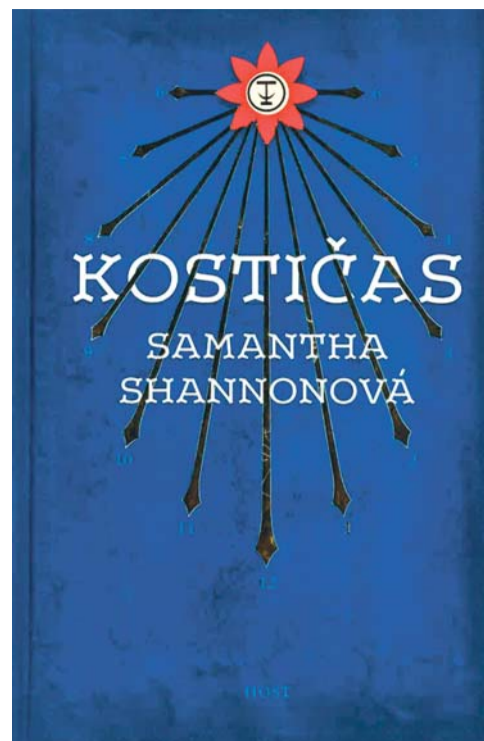
Podle Terezy Eliášové, šéfredaktorky nakladatelství Cooboo specializovaného na

YA, se pojmy LPDM a YA sice částečně překrývají, ale neshodují. Novější označení vnímá částečně jako marketingovou nálepku, která je pro svou cizojazyčnost více trendy a přitažlivá, díky čemuž knihy takto označené vezme častěji do ruky i dospělý čtenář. Hlavním rozdílem mezi klasickou LPDM a YA je posun v komplikovanosti příběhu – první zmiňované je jednoduchým vyprávěním o vztazích, problémech dospívání nebo o cestě z místa A do místa B, v YA autoři a autorky pracují s mnohem komplikovanějším světem i narativem, volí propracovanější motivy.

Celé téma ještě komplikuje otázka, jestli je YA možné chápat jako samostatný žánr, nebo jde jen o určitý typ literatury, který vykristalizoval ze zaměření na jednu konkrétní věkově vymezenou cílovou skupinu. Vzhledem k tomu, že tematicky se velmi různí a sdílejí jen několik málo pro žánr typických znaků, bude lepší v tomto případě pojem žánr nepoužívat a vztáhnout pojem YA pouze na primárně zamýšlenou cílovou skupinu. Můžeme ji poté dále dělit na žánry v pravém slova smyslu.

Prozy, které lze do YA řadit, se velmi liší ve své kvalitě, někdy jde o jednoduchý brak, jiné představují komplexní, hodnotný příběh. Příkladem druhého mohou být dvě série žánru urban fantasy – *Kostičas* od Samantha Shanonové a *Monstra z Verity* Victorie Schwabové. Redaktor nakladatelství Host Jiří Štěpán tento žánr popsal jako „fantasy, kde hraje významnou roli městské prostředí a město jako takové. Může být magické, jiné (Nikydykde) nebo třeba jen výrazná kulisa (Dresden Files). Důležité podle mě je, aby si čtenář kromě postav vytvořil vztah i k tomu městu, v němž se příběh odehrává.“

Sérii *Kostičas* napsala mladá autorka Samantha Shanonová (nar. 1991) v posledním ročníku na univerzitě. V současnosti má mít celkem sedm dílů, vydané jsou zatím v originále i českém překladu tři: *Kostičas*, *Vidořád* a *A zrodí se píseň*. Pojednává o osudech šestnáctileté Paige, která žije v Londýně roku 2059. Její Londýn se ale od toho našeho podstatně liší, protože kdysi v minulosti se na světě otevřelo spojení s éterem a část populace se stala jasnovidci. Ti s éterem a duchy, již ho obývají, komunikují různými způsoby a podle toho se řadí do několika řádů. Paige patří do sedmého, nejvzácnějšího řádu jasnovidců, kteří umí s éterem komunikovat napřímo, ona sama je krajinochodkyně a dokáže manipulovat s lidskou myslí. Jasnovidnost je ale v tomto světě nelegální a takto nadaní v Londýně tvoří kriminální podsvětí skrývající se před vládnoucím režimem Scionu. Paige je posléze unesena a dostává se do trestanecké kolonie na místě našeho Ox-

fordu, kde zjišťuje, že za scionským zřízením stojí bytosti éteru zvané Refájci, a aby mohli všichni žít svobodně, je třeba porazit právě je.

Série je psána v první osobě z pohledu šestnáctileté vypravěčky Paige. Problémy, které ve svém životě řeší, jsou ale podstatně závažnější než trable běžných teenagerů, což je dáno prostředím společenského podsvětí, ve kterém žije a kde jí každý den hrozí zatčení či něco ještě horšího. Paige je na svůj věk velmi vyspělá: neprojevuje se jako typická šestnáctiletá hrdinka, možná i proto série oslovuje také dospělejší čtenáře. V románech se hojně využívá téma hledání vlastní identity a místa ve světě, prosazování vlastního názoru a zároveň respektu vůči autoritám.

Romány se odehrávají ve světě, který se zakládá na tom našem, ale v průběhu dějin se některé události odehrály jinak, a proto se i celá společnost formovala odlišně. Navzdory tomu, že je v *Kostičasu* aktuální rok 2059, připomíná Londýn v něm zobrazený spíše svoji viktoriánskou, pomalejší verzi. Město – v prvním dílu hlavně Oxford, v druhém Londýn, ve třetím větší počet britských měst a ve čtvrtém podle všeho Paříž – hraje v příběhu vždy důležitou roli. Autorka vytváří uvěřitelnou představu podsvětí, které existuje vedle běžné fungující majoritní společnosti. Obratně do příběhu zapojuje nejrůznější současné detaily evropských metropolí, takže pokud čtenář daná města navštívil, rozhodně je i přes jejich jinakost poznává.

Monstra z Verity jsou již dokončenou dialogii (*Divoká píseň*, *Temný duet*) Victorie

Schwabové se dvěma dospívajícími hlavními hrdiny: Kate je dcerou vládce severní části města Verity zamořeného příšerami, jež vznikají, pokud člověk spáchá něco špatného, a chce svému otci dokázat, že je stejně zkažený a tvrdý jako on sám. August je chráněncem vládce jižní části Verity, sám patří do nejvyššího řádu takto vzniklých příšer a pomocí své hudby chrání obyvatele města. Když se jejich cesty protnou, jejich do té doby jasný pohled na svět se začne měnit.

Ústředním tématem série je hledání sebe sama a vlastního postavení ve světě – oba hrdinové rebelují proti svým rodičovským vzorům, odvrací se od zásad, jež jim byly vštěpovány, přičemž se postupně tříbí a vyvíjí jejich dospělé já. Kulisy rozervaného města sevřeného neobyvatelnými pustinami a neprodyšně uzavřeného před okolním světem představují ideální dějiště dobrodružného příběhu se silnou psychologickou linkou.

Obě série pro YA typicky vyprávějí příběh očima dospívajících hrdinů, kteří jsou nuceni vzít věci do vlastních rukou, popisují rituály přechodu i první lásky s tímto obdobím života spojené. Přesto nesklouzávají k patosu a zjednodušování, zápletky je podložena bohatou mytologií prostředí, do kterého je vyprávění zasazeno, a jak je pro žánr urban fantasy typické, příběh je literárně mistrně vykonstruován. Kategorie YA si tedy rozhodně nezaslouží pouze kritiku – v jejich řadách je možno objevit i literárně hodnotná díla.

Poznámky:

¹ COATS, Karen: „Young Adult Literature: Growing Up, In Theory“, in: *Handbook of Research on Children's & Young Adult Literature*, Illinois State University, Routledge, 2010, s. 322. Dostupné také z http://lilt.ilstu.edu/kscoat2/Documents/growing_up_coats.pdf.

² KRÁLÍKOVÁ, Andrea: „Hladké čtení fikčních světů“, A2, XIII (2017), č. 24, s. 8.

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž.

⁵ NILSEN, Alleen Pace, BLASINGAME, James, DONELSON, Kenneth L., NILSEN, Don Lee Fred: *Literature for Today's Young Adults*, Harlow, Pearson Education, 2014, s. 3.

⁶ CART, Michael: „From Insider to Outsider: The Evolution of Young Adult Literature“, in: *Voices from the Middle*, 2001, 9. 2., s. 95–97.

VÝROČÍ Neuvěřitelné životní jubileum Květy Pacovské

Autorské knihy a ilustrace Květy Pacovské jsou nezaměnitelné. Vydobily si uznání po celém světě. Její bohatá tvorba je vzácně jednotná a představuje spojení geometrických tvarů, výrazné barevnosti a nesmírného citu pro dětské vnímání.

Květa Pacovská (1928), česká malířka, ilustrátorka a grafička, se narodila v Praze-Dejvicích a stále tam žije se svou rodinou. Dlouhou dobu měla v těchto místech ateliér, poslední léta však jezdí téměř každý den do Prahy-Kyj, kde se vystupuje ze stanice metra s příznačným názvem Rajska zahrada. Projdete-li kolem nových menších novostaveb, dostanete se v jedné z nich do nejvyššího patra, kde před vámi vyroste

další „zahrada“, a ta je plná krásných obrazů – v ateliéru visí malby, papírové objekty, plakáty, leží tam knihy a připravované ilustrace. Květa Pacovská studovala malířství u Emila Filly, ale nakonec se její tvorba začala ubírat mnoha jinými směry; v ilustracích a volné tvorbě je pro ni charakteristická nezaměnitelná linie tvarů a škála barev. Každý umělec se vyrovnává s tím, jak bude nahlížet na estetiku časů minulých. U díla Květy Pacovské bylo už několikrát zdůrazněno, že ji inspirují hračky a loutky, tedy ozvuky lidové tvořivosti. Z výtvarných směrů je jí blízký dadaismus nebo výbušný barevný expresionismus. Společně jsme hovořili o některých umělcích spjatých s těmito proudy, Květa Pacovská mluvila o Paulu Kleeovi – jako o jednom z největ-

ších umělců všech dob. Oceňuje u něj ohromnou vnitřní sílu, v jeho volné tvorbě i ilustracích je zřejmá nejen bohatá barevnost, ale i jemná lyrčnost. Inspirovali ji i studenti, jelikož působila na počátku 90. let v Universität der Künste v Berlíně nebo na Kingston University ve Velké Británii (1998), kde s nimi vytvořila *Knihu o bodu*. Sama si instaluje výstavy, na několika desítkách výstav po celém světě – vedle volné tvorby – jsou vždy knihy součástí jejího výtvarného díla. V ateliéru jsem také viděla plakáty z výstav, které prozrazují mnohožánrovost její tvorby – jsou na nich reprodukovány grafiky, malby, papírové, kovové a drátěné plastiky, prostorové instalace, knižní ilustrace. Jedna z výstav v zahradě v Chihiro Art Museum Azumino

v Japonsku se stala doslova živou galerií – ocitnete-li se v ní, můžete se na sebe dívat jako v zrcadlovém otisku nebo můžete hmatat na kamenech kresby čísel.

Ilustrovala knihy světových a českých autorů (Jacob a Wilhelm Grimmové, Jurij Brězan, Ota Hofman, Michael Ende, Katalin Nagyová, Carl Sandburg, Pavel Šrut aj.). Díváme-li se na její ilustrace déle, objevujeme i dovedně skrytý, zajímavě strukturovaný humor. V 80. letech měla již hotové nápady na mnohé autorské knihy, hledala nakladatele, jelikož jejich vydání byla graficky náročná. Nakonec její první knihu o číslech (*Eins, fünf, viele*, 1990) vydalo nakladatelství Otto Maier Verlag v Ravensburgu. V dalších nakladatelstvích (Michael Neugebauer, Salcburk) a francouzských